

<http://dx.doi.org/10.16926/zh.2017.16.24>

Iwona MATYJA-CHŁAD
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Rebelianci przeciw rebeliantom. Wewnętrzny konflikt Skonfederowanych Stanów Ameryki (1861–1865)

Termin „secesjoniści”, używany dla określenia stanów, które wystąpiły z Unii, miał negatywne znaczenie w czasie wojny Północ-Południe. Gazety Unii odnosiły się do agitatorów z Południa¹ z pogardą. Secesjoniści przyjęli więc nazwę „rebelianci”, nadając jej głębszego wydźwięku. Określenie „rebeliant” przyjęli z dumą, zaznaczając tym samym swą odrębność i sprzeciw w stosunku do polityki Unii. Nieprawdziwy jest jednak mit zjednoczonej Konfederacji, tak bardzo podtrzymywany przez historyków wielu pokoleń, obecnie przez członkinie the United Daughters of the Confederacy², propagujące ruch the Lost Cause³, a także filmy *Gone with the Wind* (*Przeminęło z wiatrem*)⁴, *Gettysburg*⁵ czy *Gods and Generals* (*Generalowie*)⁶.

W ostatnim ćwierćwieczu nastąpiło zainteresowanie tematem dysydentów z Południa. Powstało kilka książek naukowych i popularnonaukowych, m.in.:

-
- ¹ W artykule będę zamiennie używała terminów Skonfederowane Stany Ameryki z nazwami: Konfederacja i Południe.
 - ² Stowarzyszenie założone w 1894 roku przez kobiety, potomkinie żołnierzy służących w siłach Konfederacji, w celu uczczenia pamięci tychże żołnierzy, a także, by chronić i zachować miejsca oraz archiwalia związane ze Skonfederowanymi Stanami Ameryki.
 - ³ Przekonanie typowe dla białej społeczności południowej Ameryki pod koniec XIX i początku XX wieku, iż cel Konfederatów był szczytny i heroiczny pomimo wielu trudności, a w rezultacie – porażki.
 - ⁴ Reż. Victor Fleming, USA 1939. Scenariusz na podstawie powieści Margaret Mitchell o tym samym tytule.
 - ⁵ Reż. Ronald F. Maxwell, USA 1993. Scenariusz na podstawie powieści Michaela Shaary *The Killer Angels*.
 - ⁶ Reż. Ronald F. Maxwell, USA 2003. Scenariusz na podstawie powieści Jeffa Shaary o tym samym tytule.

The South vs. The South (2001) Williama W. Freelinga, *Ashe County's Civil War* (2001) Martina Crowforda, *A South Divided* (2007) Davida C. Downinga oraz *Bitterly Divided* (2008) Davida Williama. Filmy *Cold Mountain (Wzgórza Nadziei)*⁷ oraz *The Free State of Jones (Rebeliant)*⁸ również ukazują mit zjednoczonego Południa w czasie wojny secesyjnej. Istniało bowiem wiele opozycji wewnątrz Konfederacji. Dysydentów, którzy sprzeciwiali się rządowi w Richmond, nazywano lojalistami Lincolna. Społeczność niepopierającą rządu Skonfederowanych Stanów Ameryki nazywano zdrajcami.

Sylwetka dysydenta z Południa jest bardzo złożona. W zachodniej Wirginii unioniści wystąpili z secesjonistów, by utworzyć nowy stan⁹. W Północnej Karolinie natomiast organizacja the Heroes of America nawoływała do dezercji oraz przekazywała rządowi federalnemu cenne informacje¹⁰. W Alabamie unijni partyzanci, zwani Destroying Angels czy Prowling Brigades, dokonywali grabieży¹¹. W moim artykule chcę przedstawić 4 istotne grupy buntowników, którzy przeciwstawiali się rebeliantom Konfederacji: Afroamerykanów, żołnierzy, białe kobiety i farmerów. Każda z nich wiedziona była inną motywacją i innymi formami działania. Ich skutki natomiast miały znaczący wpływ na przegraną Południa w wojnie secesyjnej¹².

Afroamerykanie

Od początku wojny secesyjnej, na południu USA istniało wiele obaw dotyczących zachowania niewolników. W Południowej Karolinie czy Missisipi czarni stanowili ponad 50% ludności¹³. Przy tak dużej liczbie powołanych do walki żołnierzy istniało zagrożenie utraty kontroli nad niewolnikami.

Wojna była dla Afroamerykanów nadzieją na wolność. Modlili się o nią podczas swych tajnych spotkań. Ogłoszenie *Proklamacji emancypacji* 22 wrze-

⁷ Reż. Anthony Minghella, USA 2003. Scenariusz na podstawie powieści Charlesa Frazier o tym samym tytule.

⁸ Reż. Gary Ross, USA 2016. Scenariusz powstał w oparciu o historię Newtona Knighta, przywódcy grupy rebeliantów w czasie wojny secesyjnej.

⁹ M.A. Snell, *West Virginia and the Civil War*, Gloucestershire 2011, s. 194.

¹⁰ W.T. Auman, D.D. Scarboro, *The Heroes of America in the Civil War North Carolina*, „North Carolina Historical Review” 1981, nr 58, s. 327–63.

¹¹ D. Williams, *Southern Dissent*, [w:] *Civil War America: A Social and Cultural History with Primary Sources*, red. M.M. Morehouse, Z. Trodd, Routledge, New York 2013, s. 17.

¹² Historycy upatrują przegraną Południa w przyczynach zewnętrznych i wewnętrznych. Do przyczyn zewnętrznych zaliczają liczebną i militarną przewagę Unii oraz rozwinięty przemysł, a co za tym idzie – postęp gospodarczy, techniczny i naukowy. Przyczyny wewnętrzne to mniejsza liczebność wojsk, gorsze uzbrojenie, zła strategia oraz czynniki ekonomiczne. Istnieli również przeciwnicy wewnątrz Skonfederowanych Stanów Ameryki, których przedstawiam w moim artykule.

¹³ Źródło: www.civil-war.net/pages/1860_census.html [dostęp: 15.03.2015].

śnia 1862 roku było dla nich zapowiedzią wolności. Prezydenta Unii traktowano jako sprzymierzeńca, a żołnierzy z Północy za swych wybawicieli. „Oh, Lord, please send the Yankees on”, modlił się jeden z niewolników w Georgii¹⁴.

W rzeczywistości Afroamerykanie sięgali po wolność na długo przed wejściem w życie *Proklamacji emancypacji*. Niewolnicy sprzeciwiali się swym panom, nie wykonując ich rozkazów. Kilkoro próbowało nawet zabić swych właścicieli¹⁵. Gniew i bunt Murzynów coraz bardziej narastał. Pomimo ciężkich kar za nieposłuszeństwo, takich jak chłosta czy pogryzienie przez psy, czarni nadal stawiali opór swym panom¹⁶.

W połowie 1861 roku południowe stany ogarnął strach przed rebelią niewolników. Schwytnie przez patrol zbiegłego niewolnika w hrabstwie Decatur w Georgii odebrano jako zapowiedź masowej ucieczki. Plotka o uzbrojonych Murzynach planujących zabicie wszystkich kobiet, mężczyzn i dzieci obiegła hrabstwo. Zarówno w Georgii, jak i Wirginii, także i innych stanach aresztowano liderów insurekcji. Kilku z nich dla przykładu powieszono¹⁷.

Od początku wojny nie można było ignorować Murzynów. Wielu Afroamerykanów z terenów przygranicznych wybrało ucieczkę jako sposób uzyskania wolności. Niewolnicy z Południa, którzy przekraczali granice z Unią, znajdowali zatrudnienie w armii, wykonując prace fizyczne. Przykładem może być Fort Monroe w Wirginii, gdzie pod dowództwem generała Bena Butlera pracowali jako kucharze, stolarze, a kobiety jako pielęgniarki. Jako najęta siła robocza Murzyni kopali rowy strzeleckie, budowali forty i mosty, karczowali lasy, osuszali bagna, napełniali worki z piaskiem, drażyli okopy i ciągnęli armaty na froncie. Zbiegli byli również cennymi dla Unii szpiegami i zwiadowcami. Dwa miesiące od rozpoczęcia wojny, kontrabanda wojenna, jak nazywano uciekinierów z Południa, liczyła już 900 osób¹⁸.

17 lipca 1862 roku Kongres przyjął dwie ustawy zezwalające na pobór Afroamerykanów¹⁹. Lecz dopiero *Proklamacja emancypacji* oficjalnie autoryzowała

¹⁴ D. Williams, *Bitterly Divided*, New York 2008, s. 163.

¹⁵ H. Wish, *Slave Disloyalty under the Confederacy*, „Journal of Negro History” 1938, t. 23, nr 4, s. 435–450.

¹⁶ D. Williams, *Rich Men’s War*, Athens, GA, 1999, s. 155.

¹⁷ H. Aptheker, *American Negro Slave Revolts*, „Science and Society.” 1937, t. 1, nr 4, s. 520.

¹⁸ J. M. McPherson, *The Negro’s Civil War: How American Blacks Felt and Acted During the War for the Union*, New York 2003, s. 162.

¹⁹ *The Militia Act of 1862*, ustawa wprowadzona 17 lipca 1862 roku przez Kongres Stanów Zjednoczonych, pozwalała Afroamerykanom wziąć udział w wojnie secesyjnej jako siła robocza i czynni żołnierze. Tego samego dnia uchwalono *the Confiscation Act of 1862* uwalniający wszystkich zbiegłych z Południa niewolników. Kongres USA nadał sobie prawo konfiskaty tychże niewolników bez prawa ich odzyskania. Obie ustawy prowadziły do legalnego zatrudnienia czarnych. Źródło: www.freedmen.umd.edu/milact.htm [dostęp: 26.02.2015], www.civilwar.org/education/history/primarysources/the-second-confiscation-act.html [dostęp: 26.02.2015]. Zob. J.T. Hubbell, *Abraham Lincoln and the Recruitment of Black Soldiers*, „Journal of the Abraham Lincoln Association” 1980, t. 2, nr 1, s. 12.

przyjęcie Murzynów do służby w oddziałach Unii. Czarna jednostka The First South Carolina Volunteers (Pierwsi Wolontariusze Południowej Karoliny) pod dowództwem Thomasa Wentwortha Higginsona składała się wyłącznie z uciekinierów z Południa. Czarni antykonfederaci służyli również w 54. i 55. Pułku Massachusetts. Trzy czwarte z ponad 180 tysięcy Afroamerykanów służących w oddziałach Unii w latach 1862–1865 pochodziło z Południa USA²⁰. Nie walczyli jednak o sprawę Unii, lecz o swoją wolność.

Niewolnicy, którzy pozostali na Południu, udzielali pomocy zbiegom – czarnym i białym. Dostarczali żywność, przekazywali cenne informacje, pomagali w ucieczce jeńcom wojennym z Północy oraz udzielali schronienia dezertersom i unikającym poboru. Nancy Johnson, niewolnica z Georgii, powiedziała:

[...] some of the rebel soldiers deserted & came to our home & we fed them. They were opposed to the war & didn't own slaves & and said they would die rather than fight, Those who were poor white people, who didn't own slaves were some of them Union people. I befriended them because they were on our side²¹.

Afroamerykanie z Południa, jak nigdy dotąd, identyfikowali się z żołnierzami Unii i białymi unionistami na Południu. Według jeńca wojennego Unii, zawsze byli gotowi pomóc każdemu, kto sprzeciwiał się rebeliantom.

Union refugees, Confederate deserters, escaped prisoners – all received from them the same prompt and invariable kindness²².

Żołnierze

Dezercje żołnierzy na Południu najlepiej obrazuje pierwsza ustawa o poborze z 16 kwietnia 1862 roku (*the first Confederate Conscription Act*). Według określonych w niej warunków, biali mężczyźni w wieku od osiemnastu do trzydziestu pięciu lat podlegali służbie wojskowej. Były jednak pewne wyjątki. Zwolnienia przysługiwały osobom, które wykonywały zawody nauczycieli, górników, aptekarzy, obejmowały ponadto osoby pracujące w rządzie, przemyśle czy na kolei²³.

²⁰ J.M. McPherson, op. cit., s. 171–185.

²¹ D. Williams, T.C. Williams, R.D. Carlson, *Plain Folk in a Rich Man's War*, Gainesville, FL, 2002, s. 140.

²² J.C. Inscoe, G.B. McKinney, *Heart of the Confederate Appalachia. Western North Carolina in the Civil War*, Chapel Hill, NC, 2003, s. 228.

²³ Przez pierwszy rok wojny secesyjnej, na Południu praktykowany był system żołnierz-wolontariuszy. Pierwsza ustawa o poborze z 16.04.1862 r. nakazywała służbę w armii mężczyznom wieku 18–35 lat. Dla dotychczasowych żołnierzy oznaczało to niespodziewane przedłużenie. Druga ustawa o poborze z 27.09.1862 r. podniosła górny limit wieku do 45 lat, natomiast w lutym 1864 roku granica wieku przesunęła się i wynosiła 17–50 lat. Zob. W.L. Shaw, *The Confederate Conscription and Exemption Acts*, „The American Journal of Legal History” 1962, t. 6, nr 4, s. 368–405.

Kolejnym sposobem na uniknięcie służby było wniesienie opłaty zwalniającej z jej odbycia (*commutation fee*), w wysokości 500 dolarów²⁴, lub wynajęcie zastępcy (*substitute*) na swoje miejsce. Wynagrodzenie takiej osoby wynosiło od 500 dolarów, tuż po ogłoszeniu ustawy o poborze, do nawet 10 000 dolarów na niektórych obszarach Południa rok później. Około 50 tysięcy osób skorzystało z uniknięcia wojska, zatrudniając swego zastępcę²⁵. Takie rozwiązanie przynosiło jednak Konfederacji więcej szkody niż pożytku. Zastępczy żołnierze byli bowiem najczęstszymi dezertkami w armii. Kierowali się wyłącznie bodźcami ekonomicznymi, nie utożsamiali się z polityką południowych stanów.

Bogaci mogli uniknąć poboru na wiele sposobów, legalnych i nielegalnych. Dla niektórych przekupienie urzędnika było tańsze niż wynajęcie zastępcy. Pułkownik Carey Styles z południowo-wschodniej Georgii sprzedawał zwolnienia (*exemptions*) za 1000 dolarów każdemu, kogo było na nie stać. Wojskowi chirurdzy sprzedawali zwolnienia lekarskie. Elity mogły skorzystać ze swoich koneksji z lokalnymi sędziami. Znajomości nie przeszkadzały jednak w pobieraniu opłaty około 1500 dolarów. Za 500 lub więcej dolarów, przy odpowiednich znajomościach, można było otrzymać posadę zwalniającą z poboru²⁶. W rezultacie większość owych stanowisk piastowana była przez młodych, zdolnych do służby mężczyzn.

Wykorzystywano także *Prawo 20 niewolników* (*Twenty Negro Law*), które zwalniało z poboru plantatorów posiadających minimum 20 niewolników²⁷. Wzrastał zatem popyt na niewolników, a ich cena wciąż rosła. „We wanted twenty Negros”, mówił szeregowy Sam Watkins, dodając:

from this time on till the end of the war, a soldier was simply a machine. We cursed the war... we cursed the Southern Confederacy. All our pride and valor was gone²⁸.

Legislacja dotycząca poboru i zwolnienia ze służby była prawodawstwem klasowym. Wielu białych obywateli potraktowano jak niewolników rządu Kon-

²⁴ W Skonfederowanych Stanach Ameryki opłata ta zwalniała tylko sumiennych i nadzorców, podczas gdy w Unii opłata w wysokości 300 dolarów zwalniała ze służby wszystkich poborowych.

²⁵ A.B. Moore, *Conscription and Conflict in the Confederacy*, Whitefish, MT, 1963, s. 29–30; B. Martin, *A Rich Man's War, a Poor Man's Fight*, Tuscaloosa, AL, 2003, s. 123.

²⁶ D. Carlson, *The 'The Distemper of the Time': Conscription, the Courts, and Planter Privilege in Civil War South Georgia*, „Journal of Southwest Georgia History” 1999, nr 14, s. 607–608; A.B. Moore, op. cit., s. 37, 41, 112.

²⁷ Ustawa uchwalona przez Kongres Skonfederowanych Stanów Ameryki 11 października 1862 roku, zwalniająca ze służby w armii właścicieli 20 lub więcej niewolników pracujących na jednej lub dwóch plantacjach, mieszczących się w odległości do 5 mil od siebie. 17 lutego 1864 roku kongresmeni zmniejszyli owo wymaganie do 15 niewolników, żądając równocześnie dostarczenia 100 funtów bekonu lub jego równowartość dla swego rządu za każdego niewolnika na plantacji. Zob. J.M. Matthews, *Public Laws of the Confederate States of America, Passed at the Second Session of the First Congress*, Richmond, VA, 1862, s. 77–79.

²⁸ P.D. Escot, D.R. Goldfield, *Major Problems in the History of the American South*, „Documents and Essays”, t. 2, Lexington 1990, s. 365.

federacji. W Alabamie poborowych, którzy uchylili się od rejestracji, ścigano przy pomocy psów gończych. W Arkansas generał Joe Shelby wysłał swych ludzi w pościg za dekownikami²⁹, tzw. *draft dodgers*, z rozkazem użycia wszystkich sił do ich ujęcia bądź – jeśli będzie to konieczne – zastrzelenia ich³⁰. Nie wolnicy rzadko kiedy byli traktowani gorzej.

W pośpiechu urzędnicy zabierali nie tylko biednych, lecz również chorych, chromych i prawie niewidomych. Kate Cumming, wojskowa pielęgniarka, pisała w swym pamiętniku o kobiecie szukającej w obozach syna, który cierpiał na raka twarzy i pozbawiony był już jednego oka, a także o mężczyznach, którzy umierali w szpitalu jeszcze przed rozpoczęciem walki³¹. „It is strange to us”, pisał wydawca gazety „Early Country News”,

that the Government allows its officers to conscript poor men who have the appearance of dead men, while they turn loose rich ones who are young, hale and hearty³².

Taka polityka rządu trudna była do zrozumienia i przyjęcia przez wielu poborowych.

Mężczyźni, którzy wstąpili do armii na początku wojny, byli łudzeni obietnicami zapewnienia bytu swym rodzinom. Niestety, tak szybko jak opuścili swe domy, tak szybko plantatorzy zapomnieli o swych hojnych i patriotycznych obietnicach. Zamiast kukurydzy, której tak bardzo się domagano, plantatorzy z chęci zysku wciąż uprawiali coraz droższe bawełnę i tytoń. Biznes był priorytetem dla uprawiających i handlujących bawełną, nie żołnierze i ich rodziny. Kiedy elity musiały zrezygnować z lodów czy ciasta, żołnierze Konfederacji błagali o chleb. Jedna z kobiet wspominała, że żołnierze generała Lee

were half famished and they looked like tramps. They nearly worried us to death asking for something to eat³³.

Wielu żołnierzy wracało do domu tylko na pewien czas (*absent without official leave*), by niezauważenie wrócić na front wraz z poprawą bytu czy po rozwiązaniu problemów swoich rodzin. We wrześniu 1864 roku prezydent Davis publicznie przyznał, że dwie trzecie żołnierzy jest nieobecnych, większość z nich bez prawa do urolpu³⁴. Historyk Mark Weitz twierdzi, iż oficjalna liczba 103 400 dezertersów jest zaniżona³⁵.

Wielu powołanych do armii mężczyzn nie mogło pogodzić się z trudnymi warunkami oraz niesprawiedliwością swojego rządu. Jednym z nich był Newton

²⁹ Dekownik – osoba uchylająca się od wojska.

³⁰ D. Williams, T.C. Williams, R.D. Carlson, op. cit., s. 100.

³¹ Ibidem, s. 130.

³² Ibidem, s. 131–132.

³³ D. Williams, *Bitterly...*, s. 76.

³⁴ E. Lonn, *Desertion during the Civil War*, Gloucester, NE, 1928, s. 51–68.

³⁵ M.A. Weitz, *A higher duty: Desertion among Georgia troops during the Civil War*, Lincoln, NE – London 2000.

Knight, farmer formujący mały batalion, by walczyć przeciw Konfederatom. Razem z podobnymi mu dezertkami, a także kobietami i niewolnikami (the Knight Company), wiosną 1864 roku odbił Konfederatom hrabstwo Jones w stanie Mississippi (Free State of Jones)³⁶. Podobna sytuacja miała miejsce w Alabamie, w hrabstwie Winston. Christopher Sheats stanął na czele grupy secesjonistów, tworząc wolną Republikę Winstońską (the Republic of Winston)³⁷.

Wszystkie omówione przyczyny skłaniały żołnierzy do dezercji. Armia Konfederacji nie była monolitem. Cechowała ją różna motywacja zewnętrzna i wewnętrzna. Na brak patriotyzmu żołnierzy wskazują E. Merton Coulter i Bell I. Wiley, formując teorię braku woli żołnierzy (*lack-of-will thesis*)³⁸. Wielu historyków wskazuje jednak na słabnące morale armii jako jeden z wewnętrznych problemów Konfederacji. James M. McPherson nazywa zjawisko utratą woli (*loss-of-will thesis*)³⁹. Wygrana nigdy nie była wspólnym celem żołnierzy, poświęcenie natomiast wydawało się próżne.

Białe kobiety

Sprzeciw wobec polityki Południowej Konfederacji nie ograniczał się tylko do mężczyzn. Żony, matki i siostry często wspierały moralnie, emocjonalnie i logistycznie swych krewnych na froncie. Kobiety na Południu odzwierciedlały i wzmacniały postawy swych mężczyzn. Żony i córki bogatych plantatorów na ogół wspierały wojnę. Te zaś z Zachodniej Wirginii, wschodniego Tennessee czy innych regionów, gdzie liczba niewolników i plantatorów była niższa, podawały w wątpliwość cel wojny, tym bardziej, że nie był to cel, z którym mogły się utożsamiać.

Pamiętniki i listy kobiet Południa są dowodem wskazującym na słabnące morale ich rodzin. W pierwszych miesiącach wojny kobiety ponaglały mężczyzn, by wstąpili do armii. Zimą 1861/1862 roku było już oczywiste, że wojna nie będzie krótka, liczba ofiar stale rosła, a ceny produktów wciąż wzrastały⁴⁰. Kobiety zostały zmuszone, by podjąć męskie dotychczas zadania, jak uprawianie roli, zbieranie plonów czy nadzorowanie niewolników⁴¹. Niestety, na domiar

³⁶ S. Jenkins, J. Stauffer, *The State of Jones: The Small Southern County that Seceded from the Confederacy*, New York 2010, s. 54; D.D. Downing, *A South Divided. Portraits of Dissent in the Confederacy*, Nashville, TE 2007, s. 123–132.

³⁷ W.S. Thompson, *The free state of Winston. A history of Winston County, Alabama*, Baton Rouge, LA 1968, s. 32; D.D. Downing, op. cit. s. 118–123.

³⁸ E.M. Coulter, *The Confederate States of America, 1861–1865: A History of the South*, Baton Rouge, LA 1950, s. 357; B.I. Wiley, *The Road to Appomattox*, Baton Rouge, LA 1994, s. 41.

³⁹ J.M. McPherson, *Drawn with the Sword. Reflections on the American Civil War*, New York 1997, s. 128.

⁴⁰ W pierwszym roku wojny inflacja na Południu USA sięgnęła 300%.

⁴¹ A.L. Robinson, *Bitter Fruits of Bondage. The Demise of Slavery and the Collapse of the Confederacy, 1861–1865*, Charlottesville, VA 2005, s. 149; D. Williams, *Rich...*, s. 82–83.

złego, ich domostwa bywały płańdrowane przez głodnych, często bezwzględnych żołnierzy Unii czy Konfederacji, którzy pozbawiali je żywności lub bydła.

Tysiące listów rozżalonych kobiet wpływało do oficerów Konfederacji. Większość z nich to błaganie o zwolnienie mężów i synów do domu. Głód i choroby zabijały podczas ich nieobecności ich dzieci. Almira Acros, żona żołnierza, w swym liście do gubernatora Północnej Karoliny Judaha Benjamina napisała: „I do not see how God can give the South a victory when the cries of so many suffering mothers and little children are constantly ascending up to him”⁴². Inna z kolei pytała gubernatora Vance’a: „I would like to know what he is fighting for?”. Dla niej odpowiedź była oczywista: „I don’t think he is fighting for anything only for his family to starve”⁴³. W bezpośrednim liście do prezydenta Konfederacji Jeffersona Davisa jedna z kobiet ostrzegła: „If I and my children suffer [an] die while their Father is in service I invoke God Almighty that our blood rest upon the South”⁴⁴.

W 1864 roku coraz więcej kobiet nie tylko pisało do dowództwa armii, lecz otwarcie błagało swych mężów o powrót do domu. Mary Boykin Chestnut, żona bogatego plantatora z Południowej Kalifornii, opisała w swym dzienniku scenę, w której młoda kobieta krzyczała do męża ponownie wcielonego do armii: „You desert again, quick as you kin. Come back to your wife and children. Desert, Jake! Desert again, Jake!”⁴⁵. Takie sceny musiały być powszechne, ponieważ jeden z urzędników zauważył: „Desertion takes place because it is encouraged”. Jego zdaniem, jak również wielu innych przedstawicieli rządu i wojska, to kobiety były odpowiedzialne za dezercję żołnierzy⁴⁶.

Trudna sytuacja materialna, wzrastające ceny produktów, ubogie plony i brak żywności zmusiły kobiety do wyjścia na ulice. W marcu i kwietniu 1863 roku protesty przeciw wygórowanym cenom chleba, tzw. Bread Riots, przekształciły się w zamieszki z udziałem kobiet. Zarówno w Salisbury w Północnej Karolinie, jak i w Richmond w Wirginii, kobiety uzbrojone w pistolety i noże przeszły ulicami miasta, krzycząc: „Chleb lub krew” (*Bread or Blood*), by następnie włamać się do sklepów i magazynów, zabierając chleb, bekon, buty i odzież⁴⁷. Choć zakazano prasie doniesień na temat zamieszek w Richmond, wiadomości szybko podał the „The New York Herald”⁴⁸. W tym samym roku odbyło się kilka mniejszych, podobnych rozruchów w południowych stanach⁴⁹.

⁴² B.I. Wiley, *The Plain People of the Confederacy*, Baton Rouge, LA, 1943, s. 66.

⁴³ Ibidem, s. 67.

⁴⁴ P.D. Escott, *After Secession. Jefferson Davis and the Failure of Confederate Nationalism*, Baton Rouge, LA, 1992, s. 122.

⁴⁵ M.B. Chestnut, *Diary from Dixie*, New York, 1997, s. 261.

⁴⁶ D.G. Faust, *Altars of Sacrifice. Confederate Women and the Narratives of War*, „The Journal of American History” 1990, t. 76, nr 4, s. 1212.

⁴⁷ M.B. Chesson, *Harlots or Heroines? A New Look at the Richmond Bread Riot*, „The Virginia Magazine of History and Biography” 1984, t. 92, nr 2, s. 131–155.

⁴⁸ Źródło: www.rarenewspapers.com/view/218462 [dostęp: 20.03.2015].

⁴⁹ Podobne rozruchy miały miejsce w Columbus, Malcom, Augusta (Georgia) i w Północnej Karolinie; D.G. Faust, op. cit., s. 1221.

Oprócz wielu przykładów utrudzonych wojną kobiet, istniały jednostki śmiało przeciwstawiające się władzom Konfederacji. Jedną z nich była Anna Campbell z północnej Alabamy. Na początku 1863 roku udała się do granic Unii, proponując pułkownikowi Abelowi Streightowi przemycenie przez granicę ponad dwudziestu ochotników. Pomimo zainteresowania, z uwagi na problemy logistyczne, Streight odrzucił ofertę. W ciągu półtora dnia Campbell dostarczyła trzydziestu jeźdźców do I Kawalerii Alabama (the First Alabama Cavalary)⁵⁰. Rebecca Wright z kolei, dysydentka z Winchester w Wirginii, udzielała pomocy generałowi Philipowi H. Shardonowi. We wrześniu 1864 roku Wright wysłała wiadomość dla generała zapakowaną w folię i umieszczoną w ustach niewolnika, w której opisała silne strony oddziału Konfederacji w mieście. Informacje te okazały się pomocne w bitwie o Trzeci Winchester, przynosząc zwycięstwo i kontrolę nad miastem do końca wojny⁵¹. Jedną z najcenniejszych szpiegów podczas wojny była, urodzona w Wirginii, zamożna Elizabeth Van Lew. Van Lew rozwinęła siatkę szpiegowską w więzieniach, biurach rządu, a nawet domu prezydenta Jeffersona Davisa⁵².

Kobiety nie były zatem pasywnymi obserwatorkami toczącej się wojny. Bez względu na ich cel, wsparcie Unii czy powrót męża do domu, ich retoryka, werbalna i niewerbalna, podobnie jak pozostałych dysydentów, była zauważana i tłumiona przez secesjonistów.

Farmerzy

Kolejną uciśniona przez rząd Południa grupa osób to farmerzy. Wiosną 1863 roku rząd Skonfederowanych Stanów Ameryki postanowił, że to, czego nie może kupić, zabierze siłą. Kongres przyjął ustawę, zwaną *the tax-in-kind law*, na mocy której farmerzy i plantatorzy byli zobowiązani do uiszczenia podatku od produktów rolnych. Jedna dziesiąta podlegających opodatkowaniu żywności i paszy miała uzupełnić niedobory armii. Kiedy biedni farmerzy nie byli w stanie dostarczyć więcej dóbr, zwrócono się do plantatorów. Nawet wówczas zamożnym udawało się płacić proporcjonalnie mniej dzięki wykorzystaniu swych znajomości⁵³.

Bezwzględne egzekwowanie ustawy oraz agresywne zachowanie jej wykonawców (*impessment agents*) było bardzo częstą praktyką. Siedemdziesięciolet-

⁵⁰ D. Williams, *Bitterly...*, s. 147.

⁵¹ www.southernunionistschronicles.wordpress.com/2011/09/10/rebecca-wright-winchester-unionist-and-sheridans-little-quaker-girl/ [dostęp: 12.03.2015].

⁵² Elizabeth Van Lew namówiła Varinę Davis, żonę prezydenta Jeffersona Davisa, do zatrudnienia Mary Bowser jako służącej w Białym Domu Konfederacji. Bowser szpiegowała na rzecz Unii. Zob. H.T. Kane, *Spies For The Blue And Gray*, Garden City, NY, 1954, s. 183.

⁵³ R.D. Hurt, *Agriculture and Confederacy. Policy, Productivity and Power in the Civil War South*, Chapel Hill, NC, 2015, s. 132.

niemu mężczyźnie, którego dwóch synów zginęło na wojnie, grożono chłostą, jeśli nie odda swego konia. Inny stracił życie, ponieważ odmówił przejęcia swego bydła. „Our own cavalry has been a great terror to our own people”, pisał pewien mężczyzna z Alabamy do gubernatora Watta, dodając: „stealing, robbing, and murdering is quite common”⁵⁴. Będąc pod tak ogromną presją, rolnicy jeśli nie tracili zaufania do rządu, byli co najmniej wobec niego obojętni.

Tymczasem skorumpowani urzędnicy bogacili się, sprzedając pozyskane dobra spekulantom lub na wolnym rynku. William H. Sneed, pełnomocnik rządu z Tennessee, karmił skonfiskowaną żywnością swych niewolników. Bezprawne zachowanie budziło coraz większy protest wielu gubernatorów, a także prasy. „Atlanta Southern Confederacy” nawoływała ludzi do stawiania oporu⁵⁵. Ci, których było na to stać, jak James Bush, jeden najbogatszych plantatorów w hrabstwie Early w Georgii, odmówił przyjęcia waluty Konfederacji⁵⁶. Sprzeciw wobec ustawy i sposobu jej egzekwowania miał również brutalne skutki. Były przypadki chłosty czy wręcz zabicia urzędników.

Wnioski

Wielość motywacji odbija się w postawach omówionych grup rebeliantów i w ich działaniach. Znaczna część mieszkańców Południa nie podzielała secesyjnych sentymentów. Zdecydowanie nie w ich interesie była ta wojna. Paradoks polegał na tym, iż ci, którzy się jej domagali, nie brali w niej czynnego udziału. Ci natomiast, którzy pragnęliby jej uniknąć, stali się jej głównymi zakładnikami. Powiedzenie „It’s a rich man’s war and a poor man’s fight” (To wojna bogaczy, a walka biednych) było tutaj jak najbardziej zasadne. Wojna secesyjna zobrazowała konflikt klas i ich interesów.

W ostatnich latach historycy zaczęli nalegać, by pojęć Południe i Konfederacja nie używać wymiennie. Richard Current w książce *Lincoln’s Loyalists* podkreśla, że ponad sto tysięcy osób ze stanów przygranicznych albo wstąpiło do armii Unii, albo próbowało osłabić secesjonistów⁵⁷. Joseph T. Glatthaar wskazał, że migracja pół miliona Murzynów do stanów północnych odbiła się negatywnie nie tylko na plantatorach, ale także na wyniku wojny⁵⁸. Choć rząd secesjonistów nigdy tego nie przyznał, wewnętrzne problemy Konfederacji miały bez wątpienia wpływ na przegraną Południa. Dysydenci osłabili zarówno armię, jak i gospodarkę Skonfederowanych Stanów Ameryki.

⁵⁴ D. Williams, T.C. Williams, R.D. Carlson, op. cit, s. 50.

⁵⁵ P.W. Gates, *Agriculture and the Civil War*, New York, 1965, s. 48.

⁵⁶ D. Williams, *Bitterly...*, s. 259.

⁵⁷ R.N. Current, *Lincoln’s Loyalists: Union Soldiers from the Confederacy*, Boston, MA, 1992, s. 153.

⁵⁸ J.T. Glatthaar, *Black Glory. The African-American Role in Union Victory*, [w:] *Why the Confederacy Lost*, red. G.S. Boritt, New York 1992, s. 138.

Bibliografia

Źródła

- Matthews J.M., *Public Laws of the Confederate States of America, Passed at the Second Session of the First Congress*, Richmond 1862, s. 77–79.
- The Papers of Jefferson Davis*, t. 8, Baton Rouge, LA 2003.
- The War of the Rebellion: A Compilation of the Official Records of the Union and the Confederate Armies*, Washington D.C. 1898, ser. IV, t. 1, 2.
- www.civil-war.net/pages/1860_census.html [dostęp: 15.03.2015].
- www.civilwar.org/education/history/primarysources/the-second-confiscation-act.html [dostęp: 26.02.2015].
- www.freedmen.umd.edu/milact.htm [dostęp: 26.02.2015].
- www.rarenewspapers.com/view/218462 [dostęp: 20.03.2015].

Opracowania

- Aptheker H., *American Negro Slave Revolts*, „Science and Society” 1937, t. 1, nr 4.
- Auman W.T., Scarboro D.D., *The Heroes of America in the Civil War North Carolina*, „North Carolina Historical Review” 1981, nr 58.
- Bunch J.A., *Military Justice in the Confederate States Armies*, Shippensburg PA, 2000.
- Carlson D., *The ‘The Distemper of the Time’: Conscription, the Courts, and Planter Privilege in Civil War South Georgia*, „Journal of Southwest Georgia History” 1999, nr 14.
- Chesson M.B., *Harlots or Heroines? A New Look at the Richmond Bread Riot*, „The Virginia Magazine of History and Biography” 1984, t. 92, nr 2.
- Chestnut M.B., *Diary from Dixie*, New York 1997.
- Coulter E.M., *The Confederate States of America, 1861–1865: A History of the South*, Baton Rouge, LA 1950.
- Current R.N., *Lincoln’s Loyalists: Union Soldiers from the Confederacy*, Boston, MA, 1992.
- Downing D.D., *A South Divided. Portraits of Dissent in the Confederacy*, Nashville, TE 2007.
- Escott P.D., *After Secession. Jefferson Davis and the Failure of Confederate Nationalism*, Baton Rouge, LA, 1992.
- Escot P.D., Goldfield D.R., *Major Problems in the History of the American South*, „Documents and Essays”, t. 2, Lexington 1990.
- Faust D.G., *Alters of Sacrifice. Confederate Women and the Narratives of War*, „The Journal of American History” 1990, t. 76, nr 4.
- Gates P.W., *Agriculture and the Civil War*, New York 1965.
- Glatthaar J.T., *Black Glory. The African-American Role in Union Victory*, [w:] *Why the Confederacy Lost*, red. G.S. Boritt, New York 1992.
- Hubbell T., *Abraham Lincoln and the Recruitment of Black Soldiers*, „Journal of the Abraham Lincoln Association” 1980, t. 2, nr 1.
- Inscoc J.C., McKinney G.B., *Heart of the Confederate Appalachia. Western North Carolina in the Civil War*, Chapel Hill, NC, 2003.
- Jenkins S., Stauffer J., *The State of Jones: The Small Southern County that Seceded from the Confederacy*, New York 2010.
- Kane H.T., *Spies For The Blue And Gray*, Garden City, NY, 1954.
- Lonn E., *Desertion during the Civil War*, Gloucester, NE, 1928.
- Martin B., *A Rich Man’s War, a Poor Man’s Fight*, Tuscaloosa, AL, 2003.
- Matthews J.M., *Public Laws of the Confederate States of America, Passed at the Second Session of the First Congress*, Richmond, VA, 1862.
- McPherson J.M., *Drawn with the Sword. Reflections on the American Civil War*, New York 1997.

- McPherson J.M., *The Negro's Civil War: How American Blacks Felt and Acted During the War for the Union*, New York 2003.
- Moore A.B., *Conscription and Conflict in the Confederacy*, Whitefish, MT, 1963.
- Niwiński L., *Problem dezercji w polityce władz Skonfederowanych Stanów Ameryki (1981–1985)*, „Zeszyty Historyczne Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2014, z. 4.
- Robinson A.L., *Bitter Fruits of Bondage. The Demise of Slavery and the Collapse of the Confederacy, 1861–1865*, Charlottesville, VA 2005.
- Shaw W.L., *The Confederate Conscription and Exemption Acts*, „The American Journal of Legal History” 1962, t. 6, nr 4.
- Snell M.A., *West Virginia and the Civil War*, Gloucestershire 2011.
- Thompson W.S., *The free state of Winston. A history of Winston County, Alabama*, Baton Rouge, LA 1968.
- Weitz M.A., *A higher duty: Desertion among Georgia troops during the Civil War*, Lincoln, NE-London 2000.
- Wiley B.I., *The Plain People of the Confederacy*, Baton Rouge, LA, 1943.
- Wiley B.I., *The Road to Appomattox*, Baton Rouge, LA 1994.
- Williams D., *Bitterly Divided*, New York 2008.
- Williams D., *Rich Men's War*, Athens, GA, 1999.
- Williams D., *Southern Dissent*, [w:] *Civil War America: A Social and Cultural History with Primary Sources*, red. M.M. Morehouse, Z. Trodd, Routledge, New York 2013.
- Williams D., Williams T.C., Carlson R.D., *Plain Folk in a Rich Man's War*, Gainesville, FL, 2002.
- Wish H., *Slave Disloyalty under the Confederacy*, „Journal of Negro History” 1938, t. 23, nr 4.
www.southernunionistschronicles.wordpress.com/2011/09/10/rebecca-wright-winchester-unionist-and-sheridans-little-quaker-girl/ [dostęp: 12.03.2015].

Rebels against rebels. The inner conflict of the Confederate States of America (1861–1865)

Summary

According to historiography there are inner and outer reasons of the Confederacy's defeat in the Civil War. In my article the author focuses on the internal conflict in the South which resulted from the disobedience of the four groups of people: African-Americans, soldiers, white women and farmers. The four groups of rebels, secessionists or simply traitors dared to object to the Southern government and weakened their efforts. Their actions made the Confederacy slowly erode and finally surrender.

Keywords: rebel, secessionist, the Confederate States of America, the South, the Civil War.

Słowa kluczowe: rebeliant, secesjonista, Skonfederowane Stany Ameryki, Południe, wojna secesyjna.